

УДК 630*22

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЛІСОВОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ

Г. В. БОНДАРУК, канд. біол. наук
І. Ф. БУКША, канд. с.-г. наук
Український НДІ лісового господарства
та агролісомеліорації

Проаналізовано існуючі в Україні механізми досягнення сталого ведення лісового господарства, зокрема, лісову сертифікацію – фактори, що сприяють її розвитку, та проблеми, що виникають при її практичному втіленні. Пропонуються заходи зі сприяння подальшому розвитку лісової сертифікації в Україні.

Ключові слова: *стале ведення лісового господарства, лісова сертифікація, сертифікат ведення лісового господарства, сертифікат походження лісової продукції.*

У 1987 році було запропоновано концепцію сталого (невиснажливого, чи збалансованого) розвитку сучасної цивілізації, тобто «розвитку, що відповідає потребам сьогодення без піддавання ризику можливості майбутніх поколінь задовольняти власні потреби». За п'ять років на конференції в Ріо-де-Жанейро було прийнято план досягнення невиснажливого розвитку у XXI сторіччі. Також було визначено лісові принципи, згідно з якими країни зобов'язалися розробити науково обґрунтовані критерії та керівні принципи для невиснажливого (сталого) розвитку лісів та сталого ведення лісового господарства.

Під сталим веденням лісового господарства розуміють догляд за лісами і лісовими землями та їх використання таким чином і з такою інтенсивністю, щоб підтримувати біорізноманіття, продуктивність, відновну здатність, життєвість та їх потенціал щодо виконання нині і в майбутньому всіх притаманних лісам екологічних, економічних і соціальних функцій на місцевому, національному та глобальному рівнях, не викликаючи при цьому пошкодження інших екосистем.

Концепція сталого ведення лісового господарства тісно пов'язана з багатьма міжнародними зобов'язаннями України. Як приклад можна навести Конвенцію з охорони біорізноманіття, одним із найважливіших завдань якої є застосування екосистемного підходу (ecosystem approach) до природних екосистем. Згідно з одним із рішень 7-ої конференції країн-учасниць Конвенції в Куала-Лумпур,

стале ведення лісового господарства вважається практичним застосуванням екосистемного підходу до лісів.

Іншим прикладом таких зобов'язань на рівні лісової галузі є Резолюції конференцій міністрів із захисту лісів Європи, зокрема резолюції Н1 «Загальні принципи сталого господарювання в лісах Європи» (1993) та L2 «Загальноєвропейські критерії, індикатори та практичні рекомендації із сталого ведення лісового господарства» (1998).

Механізмами досягнення невиснажливості (сталості) ведення лісового господарства вважаються національне законодавство та національна політика, а також маркетингові механізми. Ще в 1996 році було затверджено Програму сприяння сталому розвитку в Україні, а з 1997 року функціонує Національна комісія сталого розвитку при Кабінеті Міністрів України.

У новій редакції Лісового кодексу України, затвердженій Верховною Радою в 2006 році, прописані положення про стале ведення лісового господарства та стале використання лісових ресурсів.

Основним маркетинговим механізмом досягнення сталого ведення лісового господарства вважається сертифікація лісів – процес, за яким незалежна третя сторона (аудитор) здійснює оцінювання, щоб визначити, чи відповідає ведення господарства у лісах заздалегідь установленим стандартам, і засвідчує це у письмовому документі – сертифікаті, який підтверджує, що ліси управляються згідно з принципами невиснажливості (сталості).

Багаторічною світовою практикою доведено, що впровадження сертифікації лісів поліпшує рівень ведення лісового господарства та лісозаготівель, формує привабливий для споживача імідж підприємства, яке отримує при цьому найновіші знання та практичні навички екологічно та соціально орієнтованого лісівництва. Коли рівень економічних, екологічних і соціальних стандартів лісового господарства наближується до належного, підприємство отримує від незалежної міжнародної організації сертифікат – як підтвердження високого рівня ведення лісового господарства. Маючи сертифікат, підприємство отримує конкурентні переваги: довготермінове партнерство з покупцями сертифікованої лісової продукції за кордоном та доступ до нових ринків збуту, зокрема тих, які мають високі екологічні вимоги до лісової продукції.

Нині рушійними силами зростання попиту на сертифіковану лісопродукцію у світі є:

– «зелена» політика державних закупівель лісової продукції (запроваджена станом на травень 2010 року у восьми європейських країнах, а також у Китаї, Японії, Мексиці та Новій Зеландії);

– зобов'язання великих видавництв – збільшити використання паперу з джерел постачання, вартих довіри (тобто сертифікований папір і папір, виготовлений з макулатури);

– широке впровадження політики «зеленого будівництва», в якому, згідно зі стандартами, має використовуватися сертифікована лісова продукція;

– прийняття законодавства щодо законності походження деревини. З 2011 року деревина та вироби з неї можуть реалізовуватися на ринках країн-членів Євросоюзу лише за наявності доказів щодо легальності їх походження. Одним із доказів (проте не єдиним можливим) законності походження деревини є наявність сертифікату однією з міжнародних схем.

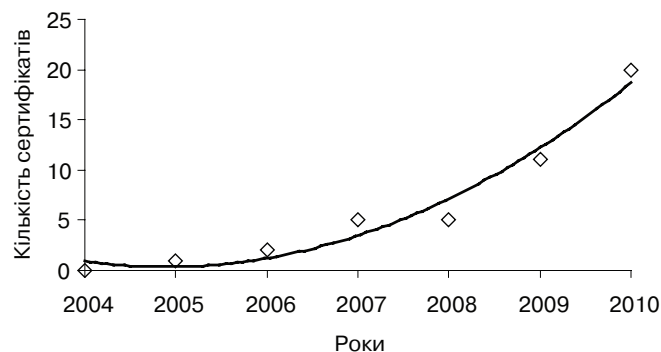
Площа сертифікованих лісів у світі за станом на травень 2010 року сягає 355 млн га (9% від площі усіх лісів). У Західній Європі площа таких лісів становить 85 млн га (51,2% від площі західноєвропейських лісів) [3]. Кількість сертифікатів ланцюга походження деревини (CoC) зросла за останній рік з 18 до майже 24 тисяч [3].

Єдиною схемою сертифікації лісів, яка нині існує в Україні, є сертифікація лісів за схемою Лісової опікунської ради – ЛОР (Forest Stewardship Council – FSC). Створена у 1993 році кількома торговельними й екологічними організаціями за підтримки таких міжнародних неурядових екологічних організацій, як Фонд охорони дикої природи (WWF), Грінпіс (Greenpeace) та інших, ця схема нині домінує на ринку сертифікованої лісової продукції.

Згідно з Лісовим кодексом України лісова сертифікація є складовою ведення лісового господарства. У статті 56 Кодексу (2006 р.) вказується, що «Лісова сертифікація – оцінка відповідності системи ведення лісового господарства встановленим міжнародним вимогам щодо управління лісами та лісокористування на засадах сталого розвитку. Метою лісової сертифікації є забезпечення економічно, екологічно і соціально збалансованого ведення лісового господарства».

У 2004 році було створено Національну робочу групу з лісової сертифікації для розробки українських національних стандартів лісової сертифікації. У 2008 році в Держспоживстандарті України зареєстровано українські національні стандарти добровільної лісової сертифікації: СОУ «Сертифікація системи ведення лісового господарства. Принципи, критерії та індикатори». Стандарти передано до ЛОР для затвердження.

На початку рушійними силами розвитку лісової сертифікації в Україні був попит на сертифіковану деревину закордонних покупців – імпортерів української лісової продукції. Саме за їх ініціативи у 1999 році було розпочато перші роботи з добровільної лісової сертифікації в Україні, а наступного року було сертифіковано за схемою ЛОР чотири лісогосподарських підприємства.

Рис. 1 – Зростання кількості сертифікатів походження лісової продукції в Україні

Важливим чинником, що сприяв розвитку лісової сертифікації в Україні, був вступ у 2004 році до Євросоюзу Польщі, Словаччини та Угорщини, країн – традиційних імпортерів української лісової продукції. У цих країнах значно зріс попит на лісову продукцію, сертифіковану за схемою ЛОР.

Останнім часом з'явився попит на сертифіковану лісову продукцію і в Україні. Про це свідчить різке зростання сертифікатів походження лісової продукції, отриманих деревообробними підприємствами України за останні роки (рис. 1).

Станом на грудень 2010 року в Україні є чинними шість сертифікатів ведення лісового господарства у п'яти областях Карпатського регіону і Полісся, які поширюються на 824 тис. га лісів, і 20 сертифікатів ланцюга походження деревини (табл. 1).

Реалізація процесу сертифікації лісів в Україні ускладнюється неузгодженістю лісівничих правил із сертифікаційними вимогами, схематичною та спрощеною практикою ведення лісового господарства, відсутністю практичних навичок з питань сталого ведення лісового господарства, поганою адаптацією

**Таблиця 1
Площа сертифікованих лісів і кількість сертифікатів ведення лісового господарства та походження лісової продукції в Україні, дійсних на 01.12.2010 р. [4]**

Області	Кількість сертифікатів		Площа сертифікованих лісів, тис. га
	ведення лісового господарства	походження лісової продукції	
Волинська	1	1	52,540
Житомирська	2	2	56,038
Закарпатська		8	–
Івано-Франківська		2	–
Київська	1	3	35,906
Львівська	1	2	478,200
Одеська		1	–
Рівненська		1	–
Чернігівська	1		201,325
Разом	6	20	824,009

лісових працівників і спеціалістів до нових вимог щодо ведення лісового господарства. Все ще слабкими й нерозвиненими лишаються інституційна та інформаційна інфраструктури лісової сертифікації, відсутні належні експертна та консалтингова підтримки для місцевих спеціалістів, існують проблеми щодо термінів і понять між аудиторськими компаніями та українськими спеціалістами-практиками.

Для подолання вказаних перешкод дуже важливою є наукова підтримка процесу сертифікації лісів. Останнім часом лісовими освітніми та науково-дослідними установами проведено науково-методичні дослідження питань впровадження лісової сертифікації, в яких брали участь науковці різних спеціальностей (біологи, екологи, економісти, географи тощо).

У рамках інформаційної та консультативної підтримки процесу сертифікації, крім численних статей, видано також дві монографії [1, 2].

Важливою умовою розвитку лісової сертифікації є співпраця представників виробництва, громадськості, науки, національних і зарубіжних експертів.

ВИСНОВКИ

Для розвитку лісової сертифікації в Україні необхідно здійснити такі заходи:

законодавчо-нормативні:

– затвердити «Положення про організацію та проведення лісової сертифікації в Україні» (на виконання статті 56 Лісового кодексу України);

– переглянути нормативні документи з ведення лісового господарства з метою усунення протиріч із принципами та критеріями FSC, зокрема стосовно поводження із сухостійними та лежачими мертвими деревами, фаунними та поодинокими старовіковими деревами, які є важливими елементами збереження біорізноманіття;

проектні (що стосуються планування й ведення лісового господарства):

– на замовлення лісогосподарських підприємств, що мають (або збираються отримати) сертифікат, при розробці Проекту організації та ведення лісового господарства необхідно:

– оцінювати можливі екологічні та соціальні наслідки лісогосподарської діяльності;

– розробляти план з виявлення й охорони рідкісних видів, видів, що перебувають під загрозою, та зникаючих видів, наводити перелік усіх таких виявлених видів, указавши їх місцеперебування. Для кожного виду вказувати заходи з охорони (загальні обмеження у лісокористуванні або спеціальні заходи, спрямовані на збереження таких видів);

– включати опис особливо цінних для збереження лісів та плани заходів щодо їх збереження;

– створити картографічні матеріали з нанесеними репрезентативними ділянками лісових екосистем, місцями перебування на території підприємства рідкісних і зникаючих видів флори й фауни, рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, особливо цінних для збереження лісів;

– залучати представників органів місцевого самоврядування та інших зацікавлених сторін до розробки проекту організації й ведення лісового господарства та планів розвитку підприємства;

економічні:

– надати право лісогосподарським підприємствам, що мають міжнародні сертифікати, які підтверджують стале ведення лісового господарства на підприємстві, встановлювати вищу (до 15%) ціну на власну лісову продукцію, котра продається як сертифікована.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Інституційна розбудова лісової сертифікації в Україні / [Кравець П. В., Лакиза П. І., Кременецька Є. О. та ін.] ; за ред. П. В. Кравця . – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 250с.

2. Сертифікація лісогосподарського підприємства: практичний посібник. Монографія (Бондарук Г. В., Букша І. Ф.). – Х.: УкрНДІЛГА, 2008. – 172 с.

3. Forest Products Annual Market Review 2009 – 2010. Geneva Timber and Forest Study Paper 25 / Project Manager Ed Pepke. – United Nations, New York and Geneva, 2010. – 185 p.p.

4. www.info.fsc.org

CURRENT STATUS AND PROBLEMS OF FOREST CERTIFICATION DEVELOPMENT IN UKRAINE

G. V. BONDARUK., PhD, I. F. BUKSHA., PhD
Ukrainian Research Institute of Forestry and Forest Melioration named after G. M. Vysotsky

Existing in Ukraine mechanisms to reach the sustainable forest management, in particular forest certification – incentive factors and difficulties for its practical implementation – are analyzed. Promoting measures for forest certification development in Ukraine are proposed.

Key words: *sustainable forest management, forest certification, forest management certificate, chain of custody certificate.*

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ЛЕСНОЙ СЕРТИФИКАЦИИ В УКРАИНЕ

Г. В. Бондарук, канд. биол. наук,
И. Ф. Букша, канд. с.-х. наук
Украинский НИИ лесного хозяйства и агролесомелиорации имени Г. Н. Высоцкого

Проанализированы существующие в Украине механизмы достижения устойчивого ведения лесного хозяйства, в частности, лесная сертификация – факторы, содействующие её развитию, и трудности, возникающие при её практической реализации. Предлагаются мероприятия по содействию дальнейшего развития лесной сертификации в Украине.

Ключевые слова: *устойчивое ведение лесного хозяйства, лесная сертификация, сертификат ведения лесного хозяйства, сертификат происхождения лесопроизводства.*